

Rövid visszatekintés az iparegyesületnek eszközlésére 1841—1846. években.

Ezal esztendő lévén az évkör, melyre az iparegyesület rendes pártfogói ülésnek, most, midőn az egyesületnek legelső megindulásától számított első évkör lejür, a választmány tartozó és kedves szolgálatot vél lenni az 1841-ben aláírt luglirsak előtt, ha az ezen első korszak lefolyása alatt történt eszközléseket, legalább rövid vázlatban, elejébe terjeszti.

Ök, az 1841-ki sláirók, valóban ugyanis, kik a magyar egyesületi szellem az egyik alkotásának megszületését, hivatást adának, kik annak irányát s hatáskörét kitzaték, s bölcsességük ringatásaitól kezdve folyvást úgy apolák, mi szerint az ő cz. b. Fölségének, dicsőségében uralkodó királyunknak kegyelmes istápolásán is érdemostotva, a 1846. n. m. kormányzások s hatóságok által méltányaltatva, ország-szerint népszerűsödve, rendelkezését sikeresen munkába veheték.

S ezért őket illeti mindenek fölött e székben tudniok, miként eszközlötték a czélok, miként az egyesület létre idézték, — s élvezni, ha az eredmény méltó, egy országos új tényező alkotása tudatának hazafini örömeit. —

Aljuk tehát e visszatekintést hui évi eszközléseinkre, számadásul mintogy egyesületünk első alapítóinak, de, mind megjegyzők, csak röviden, midőn az évenkénti munkálatokról a rendes közgyűléseken mindig kimerítő jelentés, minden újabb intézkedésről pedig a hírlapokban külön közlemény egy is adatik. —

Az iparegyesületnek első alapítói, követve Dr. Balogh Pál urnak, e gondalkozó, s hazánk szellemi szükségait óber figyelemmel kísérő hazafinak fülzölizését, s készek, az általa tett indítvány következéhen, a hasznos ismeretek terjesztése végett egyesületet alkotni, körül tekintének a közhasznú tudandók-nak az országban még mivelellen parlagnak. S tapasztalák, hogy, azon idők szerint, a status tanítóztalni a tudományos pályák oktatásait az ország geographicus igényeihez képest már eléggé, s talán a tudványosok s pályakra illetésénél is nagyobb provocatiójával nyújtották; — magok előtt létték a Magyarországon kisdobro intézeteket terjesztő egyesületnek már akkor szépen díszlett működését, kik a népnevelés legelső szükségének ellátására valóban irányozta; — megállapítottak szemlélték már akkor a magyar gazdasági egyesületet is, melynek a gazdasági ismeretek ter-

jesztése egyik legszebb, legfontosabb, sőt már az idő tájban eszközléshe is velt czélja volt. — Csak a műipar mezeje velt elhagyotva, csak az ipar körébe vágó tudandók vártak még tisztes ápolásra.

Igy lón, hogy egyesületünk első megindítóinak czéljait a hasznos, kívált az ipar körébe vágó ismereteknek, a nép minden, de különösen az ipar osztályaiiban leendő terjesztését lázták ki.

E czélok eszközeiül az oktatás és sajtó útját választák.

S kivált az oktatás leendői körül sikerült az egyesületnek czélját úgy mérleken, derék kiterjedésben valósitani.

1843-iknak végéig kezdve újabb meg újabb tanszékek megállapítása vétett eszközléshe; úgy hogy már 1846-ban következő oktatási tárgyak vételhetlek a lezakerendbe:

a) A vegytan, népszertin, műiparos vonatkozásokban, technológiai kiterjeszkedéssel, s kísérletekkel kapcsolatban adatva elő.

b) A természet- s erőtlan, a főlebbi szellemben, czéllal, és módon tanitatra.

c) Természet leirat, kiereszkedve a természet mind a három országunk ismertetésére, — a műiparos vonatkozásokon kívül, itt a magyar hazán természet-leirati statiszticájára is figyelmet fordítva.

d) Műipari rajzolás;

e) Építészet.

f) Magyar nyelv, — s kereskedelmi, és hitel-törvények.

g) Magyar nyelv az ezi nem értő iparosok számára.

h) Betűvetés és mérnöki tanulmányok.

i) Mesterlegényeknek írásra, olvasásra, fogalmazásra és számvetésre oktatása.

Midőn oktatási tárgyak részint ünnepe- és vesénapokon részint hétköznapokon szolly irányozásaladalmuk, miszerint az előadásokra a műipar gyakorlati férfiala műhelyekben, gyárakban dolgozó köz- és gyárüzemek is, kivált ezek eljárassanak s a fölévesséskből részint az ötanuláshoz szükséges bevezetést, részint a műipar körébe vágó tudományoknak legújabb tanácsait megszerezthessék. Mert az iparegyesület e fölévesséskből nem: rendes iskolai tanítást nem kimerítő

oktatást ezéltől és szünészközük alól, a mi a status által nyitandó, s háta Főispánunk kegyelmei utóskodásának! ez ideig egy részben már meg is nyitott ipar-tanodák, s minél öbajlják, az ország által megulapítandó műegyetemnek rendeltetése. — Az ipar-egyesület nem kötelezett hallgatóságra, nem iskolázó, nem egyedül csak tanulással foglalkodó ifjuságra szűkíté oktatásait, hanem mint imént mondtuk, az iparos osztály azon egyénekre, kiknek, illetébb egyszerűtettel lévén azelőtt ként, s nemes tudósíggal szonjazván választott pályájuk tudandót, iskolába járci több sem érkeződik, s az kedvek nem lehet, — de kik a munkától szabad vagy elvonulól időt szivesen töltik iparköri tájékozások és tanácsutok meghallására, mikből rájuk s az iparcu annál nagyobb haszon keletkezik, minél inkább azon helyzetben vannak, hogy a különben is kísérletekkel kapcsolatos, szűkülettel testesített hullottakat műhelyeikben szonnal munkába vehetik.

Hogy pedig a szükséges kísérletek megtöthessenek, a megismertetni ezéltől természeti teskek vagy művészeti cikkelyek előmutathatók legyenek: az egyesület megközd s a kellő gyűjteményezést. — A természet- és erőtan kísérleteihez

Physiologi szerelt állítottunk, melynek gyűjteménye már eddig is 2—3000 pft. értékűek, s melyek folyvást szaporítatnak. — Azután

Ásvány-gyűjteményt sikerült szereznünk, melynek legnagyobb kincsét 5 cs. k. Főispánunk kegyelmei parancsolatából az alsó magyarországi kamaragőrség sziveskedeti beküldeni.

Technologiai gyűjtemény egybeállításához is hozzá fogtunk, s emek is már a 200-ik tétel körüli járó darujait most rendeztetjük.

Füvészeti s állatoni gyűjteményeink is vannak már, de mik eddig nagyon is kezdetben állanak.

A rajziskolai felszerelés már ez ideig tetemesebb kiadásokat vont maga után.

A vegyszeti előadások igényeinek megfelelni öbajta: vegykonyhát állítottunk; az ehhez szükséges szerkezetek és készülékek szonban a pénztárunk meg nem szerkesztvén: vegytani oktatónk, Dr. Neundtwich Károly ur sajátjait engedte át tanszékeinknek használatul.

A könyvgyűjtemény, ámbár folyóiratokra övenként fordítatik némi kiadás, még eddig úgy, mint a ezélla vett olvasó terem igényelöl, el nincsen látva, mivel az egyesületi szállás minden részei a hallgatóság, gyűjtemények s tanácskozások számára elfoglaltak, s olvasó-terem eddig nem nyitatható.

Mind ezen oktatási eszközölök illető tanszékekkel s gyűjteményi kiadásokkal az egyesület pénztára már most 3500 pft. meghaladól évi költségeket visel, nem számolva ide az iskolai batorzatot, világítást, fűtést és szolgáltatást, — ellenben ide tudva azt, hogy

Egyesületünk a gazdaképzöl intézet leendő oktatóit utaztatól társasághoz is övenkénti 40 pftal csatlakozott, — miután a gazdasági intézetek tanszékei a technicára nézve is föltölle áldásos befolyással lehetnek, s így az iparegyesületnek érdekében van, minél jobban képzött s technicai tudandókkal is ellátott oktatókat szemlélni a keletkezendöl gazdaképzöl intézetben, s miután az iparegyesület tudjai méltányolva ismerik el a me-

zögződségi és művészeti iparcu szoros egybehangyosól, egymástól elváthatlan kölcsönhatásól, s így kedves s öbajlott teendője volt a m. guzd. egyesület e kezdeményöl saját részéről is pártolól.

Nem egészen egyesületünk vállalata volt a

Mester-inas-iskola, a helybeli ezékek átállítására alapítöl azt meg legnagyobb részöl; — de megállítás körül gondoskodól, a tanácskozások vezérlete, a tervek kidolgozása, — valamin a folyvást egy része pénzületi segélytel, és szállásadól az iparegyesület részéről adatik.

Az ismeretterjesztésnek alapszabályilag kijelölt tudók ezéke a saját is lévén: az iparegyesület e téren eszközölölte a lehetöl.

Encyclopedicus folyóirata, a Hatilap már két éven át jelent meg. A részrehajlatlan olvasó kétkedés nélkül vallandja be, miképen e folyóirat első évi folyamában kivált sok technicai közleményeknek s még több statistikai ismertetéseknek volt társ, második évi folyamában pedig a közgazdálkodási szabadabb irányú igények köröl pártfogatva, s különösen az iparvédelem s védegyesület érdekeinek szószólója volt: még is, a ki megfontolja, minél az igazságnak, e részben, pártküzdelemek vitáiból lehet legbiztosabban kiérölölöl, a Hatilapnak kénytelen leszen elismerni azon érdemöl, hogy pártjának nézetöl, igényöl, s pártküzdelem egész erélyével s elszántsával szolgáltatta s ismertette meg az olvasó közönséggel. —

Népszerekkönyvtár is indított meg az iparegyesület, különösen azon irányban, melyel az általánosabb ismeret-terjesztés köröl tiszteik rendeltetésének. — Két füzetet adott ki e könyvtárból, — az elsőben Franklinnek azon munkáskönyvével, melyben a rendszerettet, szorgalmat s takarékoszást ülölöl a népnek; — a másodikban a természettanra vonatkozó némely köznépi babonák s előítéletek eloszlatásöl ezéllöl.

A műipar 1841-ben nem csak az oktatási indigentiák tekintetében velle árvabodott helyzetben: hanem a gyakorlati, a forgalmi téren is nélkülözött minden istápolást. — Nem ismertettek műiparunk már meglévöl erői, nem volt bizodalom eszközölésükhez, s ezért, mint a divatölölög külföldieskedöl szeszélyes pazarlásával, mind a kereskedésöl csak a külföldi ipar örökévé súlyadott; mind végre az országos közönség figyelmöl nélkül hagyta tespedezni magaköröl iparosságunkat, e tényezöl, mely a természetés egyéb factoraival szövetségben, ezeknek disztést, az országnak anyagi jólétet s hatalmat képes szerzeni, míg, ha ez ki nem fejlesztetik, a többi productio munkássága is panyatagon marad, ez ország is az elszegényedöl útkaival fenyegettetik.

Az iparegyesület tehát legalsól, legparancsolóbb szűkösöl ismerte föl hazánk műiparöl az egész ország előtt ülölölölöl, hogy ismertessenek meg vállalatunk, vállalkozóink s ezeknek eszközölési képessége az iparosság tércin.

Iparműkiállítás rendszert 1842-ben, ámulöl öntudatra köllve ez által a nemzetet, mely vételeknek ismeröl el műiparunk addigi elhanyaglásöl ismételle egyesületünk az iparműkiállítás 1843-ban is, mind inkább meghedvelette, népszerekkönyvtár iparosságunkat s készítményöl. 1845. már az újöl keletkezett s le-

vesztes a védegyesületnek köszönhet mihelytök s gyorsak készítményeiből sikerült jelentékeny s az 1812. tartott országos kiállításnál csak nem hasonló kiállítást rendezni. 1816. oly mihelytökkel mutatatta be egyesületünk az országunk iparunk haladását, mely a hazafinak szüntogy, mint a külföldinek kivitta méltánylatát. S bár egyesületünk azon figyelmet, mely országos érdeket a műipar érdekei iránt, a mozgalmakat, mik a műipar körében keletkeztek, legnagyobb részint azon korszakban hatásának tulajdonítja, mely a civilizált világban mindentel az iparosság fejlesztése és fejlődésében nyilvánlik, s mely hazánk felé is kiterjesztette jótékonyága malasziját: még is, nem lehet tagadni, miként az ismertetés, melyet egyesületünk a kiállítások által eszközölt, szinte hathatósan munkás volt az iparvédelem mozgalmainak élesztése a védegyesület születése körül, s a műiparos érdekek terjesztése s népszerűsítésében.

S e körül egyesületünk nem csak ama valóságos pártfogolást, melyet az országos közönség már ösztönyszerűleg, s annak nagy része hevalott nyíltsággal is istápolja, méltolja, tiszteli műiparunk eszközéseit, — nem csak a pártfogolást számíthatja érdemül, — hanem s talán még inkább azon megismeretéstől műiparunk oly sok házáinak, mely a nemzetet figyelmeztet levő a szándékul és fontos teendőkre, miket törvényhozásilag, kormányzatszerűleg s egyesületi uton kell pótolni.

Nem is mulasztotta el egyesületünk, valahányszor alkalma adódott, e teendőket részint vonatkozóbb általánosságban részint kimerítő részletességben kijelölni, kifejtetni. Így a legközelebb tartott országgyűlésre, a kerületi rendek egyik illető választmányától érkezett felszólítás következtében, körülményesen részletezett dolgozatban adta elő a Magyarországi műiparunk, véleménye szerinti, akadályait, ezeknek orvoslása módját: — így a n. m. k. helytartó tanács k. rendeletéhez képest alázatos véleményt terjesztett föl a selyemgyabókának bevétele iránt a kir. kincstár és bécsi nagykereskedő ház Hoffman és Hjai között fennálló szerződés tárgyában; — így ugyancsak a n. m. k. helytartó tanács által k. utasítva; most készít véleményt a selyem-tenyészési iskolák s főügyelőségek szabályai és hatásköre felől; — így, az Tolna megye által felszólítva, a salétromfőzésnek oly módjáról készített javaslatot, mely a földnépének annyira alkalmatlan, árthatmas házdulásokat mellőzhetővé teszi. sth.

Iparos vállalatunk s vállalkozóink megismeretése körül az által is igyekvők hatni egyesületünk, hogy a védegyesület-felhívására, iparköri utasítót szerkesztett, s előbb röplapokon nyomtatva, majd a Hetilapba iktatva koronként közölte, ez által egyes utasításokat adva iparunk leírásának kezébe, hol és kinél szerezhetik be hazai készítményekből szükségüket? —

Műiparunk országos állásának megismeretése körül statisztikai adatok gyűjtéséről is megindítottuk, s vidéki ügyhorátink s az országos védegyesület vidéki osztályainak eszközéséből a Hetilapban számos addig nem ismert adatokat juttatánk a közönség tudomására:

Egyes műiparosok, kivált kezdő vállalkozók segédletelését alképen eszközöltük, hogy 500 pftot rendelkezni ki, mely csupán személyes hitelre, tehát hypothecák igénybe vétele nélkül, azonban még is lehető övátossággal, rövid időre, s egy egy folyamatónak 100 ft. nem nagyobb összegben adassék kölcsön. E kicsinok alkével, minthogy a kezdő még 100 ft-ot is kisebb összeggel képes megindítani vállalkozását, vagy segélet állományi zavarain, s minthogy az folyást illy kölcsönökben kering, számolónak jótékony segédletet nyújtánk, s csak legközelebb volt alkalmunk tudatni a közönséggel, miképen egy derék iparost az által: hogy ezébe lépésének közönségre seül 50 pft. kölcsönzünk neki 1812-ben, már ezének legkeresettebb mesterévé s házteljesítményessé lenni segáltuk.

Hogy iparosainknak a forgalom mezején is segédletre lehessünk: a védegyesület felhívására, az iparunk új tárt terveztek s alképeitünk meg. Tapasztalván k. i., hogy kivált kezdő vállalkozóktól a hazai kereskedőség azért idegenkedik, mivel azoknak nem levő hozzá elegendő erejük, hitelle nem adhatják áruikat, míg a külföldi már megállapodott, gazdag, tehető gyárak, készítményeket időre hitellezik: ezért az iparunkat oly czéllal terveztük, hogy az a gyárakoktól kész pénzen vevő, a kereskedőknek pedig időre adván, a kölcsönözött jótékony közvetítől hasson. Sikerült is ez intézetet életbe léptetni, s az, már most önszárnyaira bocsátva, bár nem oly sikerrel, minővel óhajtott lehet, s mindit lábbadozó iparunk igényel, de még is, mint tudjuk oly eredményel áll fel, hogy, kivált a mostani pénzügyi és élelmi inség közepette, igen sok vállalat és iparos csak az iparunkat köszöni fennmaradását.

Gyorslati segédletünk közé számítjuk még azon technikai irányozásokat is, miket egyes találmányok, vagy készítmények meghíratása által szakosztályaink szakférfiainak szívességéből adhatánk az iparosoknak.

E szakosztályaink eszközése között kedves örömmel említtünk meg különösen kettőt. A rézvirágnak, törkölyből készítését, s hazánk 14féle közszenének elismertését. A rézvirágot, a M. Gazd. Egyesület felszólítására s költségén, szakosztályunk egyik tagja s oktatónk Dr. Nendwich ur készítette hazai törkölyből, ez által a szőlőművelő népek ismét egy kereseti utat jelölve ki; — a közszeneket pedig az 1815-ki télén uralkodott fadrágosság tekintetében, a helybeli városi hatóságától tett provocatio következtében ismét Dr. Nendwich ur elemelvén, s analýsise felől dolgozatul innár be is adván, úgy hogy az, mint reméljük, nyomtatásban foghat a közönségnek mi előbb általadathatni. A fontosság, melyet a közszen, mint tüzelő-szer, az iparúgek legtöbbjeinél oly nagy mértékben bír, — a gazdaság, melyet hazánk a közszenek sokasága és sokféleségében dicsekedik, — a fa szükség és fehérség, mely hazánkban, kivált az erdőszel rendezetlen s hanyaglott állapota miatt, mind inkább fenyegetülzik, sőt már sirtal is, — úgy hisszük, a közszenek megismeretése körül fáradozások jelentőségét eléggé hirdetik.

Gyorslatilag gondoltunk iparosságunk nemesítésére hatni a rajztonítás, a rajzműkiállítások meg-

indítása által is; — továbbá egy derék iparosnak, Janig Károly erősznek pénzübeli segédelmét nyújtánk egy műsztergályos iskola megnyitásához, — s végre elkészítettük a mester-inas művek kiállításának tervét is, mellyel odaigyekeztünk hatni, hogy az iparos hatóság, már inaskodása éveiben, technikailag képeztesse s mestersége munkáihoz alkalmaztassék. —

Egyi eszközlés, ennyi eredményes hatás után, úgy hisszük, remélheti az iparegyesület, hogy valamint a közvéleménynek nyilvános kijelentései csak méltányolták működését: úgy az egyesületek első alapítói az 1841-diki aláírók is megnyugvással futák végig a visszatekintést, melly

ezelőiknek ha még nem is teljes eszközösét, — mit még haladottabb életkorban s növekedettébb erőikkel foglal az egyesület teljesíthetői csak, — de legulább lehető, megközelítését tanúsítja.

Azért, hazatúl bizodalommal kérik alábbiótt választmány, a fízelt, 1841-diki aláírókat; méltóztassanak aláírásukat megújítani, s így további segédelmül lenni az egyesületnek, mellyel, mivel ők alapítók, mivel eddigi eredményes pályájába ők igazították, további épülésre is talán méltónak ítélhetők.

Költ 1846-nsk végén.

Az iparegyesület igazgató célaszámnya.

14.32.725